

UOT 94(479.24); UOT 070.4

LEYLA ABASOVA

*tarix üzrə fəlsəfə doktoru, Bakı Dövlət Universiteti
Redaksiya-nəşriyyat işi kafedrasının baş müəllimi*

AYAN MİRZƏYEVA

*Bakı Dövlət Universiteti
Redaksiya-nəşriyyat işi kafedrasının magistrantı
TarixVeOnunProblemleri@gmail.com*

MÜASİR DÖVRDƏ UŞAQ ƏDƏBİYYATI SAHƏSİNDƏ ƏLDƏ EDİLMİŞ NƏİLYƏTLƏR

DOI: <https://doi.org/10.36719/2708-065X/104/197-203>

Bu araşdırma uşaq ədəbiyyatının əhəmiyyətini ön plana çəkir, bu ədəbiyyatının inkişafında mühüm rol oynayan nəşriyyatların fəaliyyətlərindən bəhs edir. Nəşriyyat məhsulu içərisində müxtəlif kitab janrlarından və onların əsas xüsusiyyətlərindən danışılır. Bu nəşriyyatlar yalnız çap məhsulu istehsal etmir, həm də onlayn platformalarda aktiv fəaliyyət göstərərək kitabların təbliğini həyata keçirir. Əlavə olaraq, görmə məhdudiyyətli uşaqlar üçün də çap məhsuluna diqqət yetirilir və bu sahədə çap edilən kitablar qeyd edilir. Ümumi olaraq, araşdırmada uşaq ədəbiyyatının əhəmiyyəti vurğulanaraq, bu sahədə yeniliklərdən bəhs edilir.

Açar sözlər: uşaq ədəbiyyatı, nəşriyyat, çap məhsulu, yenilik, müxtəlif janrlar, kitab sərgisi.

Giriş. Məlum olduğu kimi, uşaq ədəbiyyatı geniş anlayış kimi əsasən uşaq, yeniyetmə və gəncləri nəzərdə tutur. Qeyd etmək lazımdır ki, uşaq ədəbiyyatı sadəcə bədii ədəbiyyatdan ibarət deyildir. Elmi oçerklər, tarixi şəxsiyyətlər, alimlər, ixtiraçılar, dünya şöhrəti qazanmış filosoflar, yazıçılar və başqaları haqqında yazılmış elmi bioqrafik ədəbiyyat, fantastik əsərlər, elmi kütləvi ədəbiyyat və s. uşaq və gənclər ədəbiyyatının rəngarəngliyini, müxtəlifliyini və zənginliyini göstərir. Uşaq və gənclər üçün yazılan əsərlər kitab məhsulunun vacib tərkib hissəsi kimi yaş, estetik zövq və bilik səviyyəsi müxtəlif olan çoxsaylı oxucular tərəfindən mütaliə edilir. Kiçik yaşlı uşaqların, yeniyetmələrin, dünya görüşünün inkişafında, maraq dairəsinin genişlənməsində və nəhayət bilik və informasiya qazanmalarında bu ədəbiyyatın rolu olduqca böyükdür. Əslində uşaq ədəbiyyatı nümunələri yaratmaq daha çətin və məsuliyyətlidir. Uşaqlardan fərqli olaraq, qəlibləşmiş düşüncə tərzinə malik insanlar nə oxuyacaqlarını və oxuduqlarından nə kimi nəticə çıxaracaqlarını anlayırlar. Başqa sözlə desək, yetkin yaşlı oxucu verilən mətni özü “emal” edir, ancaq uşaqlara daha konkret bir mövzunu emal edərək çatdırmaq lazımdır. Oxuduqlarımız bizim şəxsiyyətimizi formalaşdırır və ya şəxsiyyət kimi formalaşmağımızı daha da təkmilləşdirir, düşüncə tərzimizi dəyişdirir. Beləliklə, uşaq ədəbiyyatının nə üçün önəmli olduğunu dərk etməyə başqa arqument qalmır. Digər bir tərəfdən isə uşaq ədəbiyyatı kifayət qədər sadə, anlaşıqlı, bəsit dramatikizmlə, uşaqları mütaliyəyə cəlb edəcək qədər maraqlı olmalıdır [1, 18].

Müasir dövrdə uşaqların mütaliə tələbatının ödənilməsində nəşriyyatlar fəal iştirak edir, müxtəlif janrlarda çap məhsulu hazırlayır və bununla yanaşı, elektron saytlarını yaradır və fəal şəkildə xidmət göstərirlər.

Azərbaycanda müstəqillik illərində ilk yaranan nəşriyyatlardan biri “Təhsil” (ilk adı “Öyrətmən” olmuşdur) nəşriyyatı olmuşdur. Bu nəşriyyat 1992-ci ildə Bəhruz Axundov tərəfindən yaradılmış, 1996-cı ildən “Təhsil” adlandırılmışdır. Yarandığı gündən əsasən tədris ədəbiyyatının çapı ilə məşğul olmuşdur. 2008-ci ildən “Təhsil” nəşriyyatında “Uşaq ədəbiyyatı şöbəsi” yaradılır. 2008-ci ildən bu günkü günə kimi nəşriyyatın “Uşaq ədəbiyyatı şöbəsi” xeyli sayda əhəmiyyətli mövzularda kitabların çapını həyata keçirmişdir. Məsələn, Sevinc Nuruqızının müəllifi olduğu “Muradın yuxusu” (2008), “Qərribə kəndin nağılı” (2008), “Bozqulaq və fəsilər” (2008), “Paltar dolabında gizlənqaç” (2008), “Aysu və ay” (2009), “Ağca və Cubbulu” (2009), “Bapbalaca əlifba” (2010), “Qədim Bakıya səyahət” (2015), “Melisa” (3 dildə: Azərbaycan, rus, ingilis) (2021), “Pıçıltı” (2022) və s. Qeyd edək ki, Sevinc Nuruqızı 2008-ci ildən, yəni “Uşaq ədəbiyyatı şöbəsi” yaradıldıqdan şöbənin rəhbəri təyin edilmiş və

bugünkü günə kimi də şöbə onun rəhbərliyi altında neçə-neçə əhəmiyyətli nəşrlərin çap edilməsində böyük rol oynamışdır [5, 93-94].

“Uşaq ədəbiyyatı şöbəsi”ndə tərcümə ədəbiyyatının nəşrinə də xüsusi önəm verilir. Məsələn, Ales Karlyukeviçin “Dələ inşa yazır” (2013), Ales Karlyukoviçin “Şuburşunun macəraları” (2015) və s. kitabların nəşri ölkəmizdə uşaq ədəbiyyatı nəşrlərinin inkişafında müstəsna rol oynamışdır.

“Təhsil” nəşriyyatı uşaqlar üçün çap edilən kitabların seriyalarla işıq üzü görməsinə də xüsusi diqqət ayırır: “Tarixi şəxsiyyətlər seriyası”, “Məktəb kitabxanası seriyası”, “Dünya xalqları nağılları” və s. seriyalarda əhəmiyyətli əsərlər çap edilərək kiçik yaşlı oxucuların istifadəsinə verilmişdir.

Müasir dövrdə geniş fəaliyyət göstərən nəşriyyatlara nəzər saldıqda, uşaq ədəbiyyatının müxtəlif janrlarında əsərlər nəşr edən, xüsusilə də tədris ədəbiyyatı sahəsində dərsliklər hazırlayan, o cümlədən, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin təşkil etdiyi müsabiqələrə qalib olan “Altun Kitab” nəşrlər evini qeyd etməliyik.

Nəşriyyat 2004-cü ildən fəaliyyət göstərməkdədir. Nəşriyyatın çap məhsulu içərisində 1 yaşdan 14 yaşa qədər uşaqlar üçün kitablar mövcuddur. Nəşriyyat tərəfindən 3D formatlı kitablar da hazırlanır ki, bunlara “Fəsilər haqqında nə bilirsen?”, “Maşınlar haqqında nə bilirsen?” adlı məhsulları misal göstərmək olar. “Altun Kitab”ın öz klassikası da mövcuddur. Buraya, Abdulla Şaiqin “Tülkü həccə gedir”, Şarl Perronun “Çəkməli pişik”, Mikayıl Müşfiqin “Şəngül, Şüngül, Məngül”, Nizami Gəncəvinin “Fitnə və Bəhram şah”, Qrimm qardaşlarının “Bremen çalğıcıları”, Şarl Perronun “Qırmızıpapaq”, Hans Kristian Andersenin “Düyməcik” kimi əsərləri daxildir. Dastanlar kateqoriyasına “Koroğlu”, “Dədə Qorqud”, “Qaçaq Nəbi”, “Qaçaq Kərəm” aiddir. Uğurlu addımlardan biri dünya ədəbiyyatına da geniş yer verilməsidir. Bu kitab məhsulu içində Aleksandr Dümanın “Kraliçanın Boyunbağısı”, Mark Tvenin “Heklberrri Finnin”, Aqata Kristinin “On zənci balası, Maksim Qorkinin “Mənim universitetlərim”, Lev Tolstoyun “Uşaqlıq, yeniyetməlik, gənclik”, Antuan Sent-Ekzüperinin “Balaca şahzadə”, Ceyms Oldricin “Sonuncu dünyam” kimi müxtəlif yaş kateqoriyalarına xitab edən maraqlı kitablara yer verilmişdir.

Bunlarla yanaşı, nəşriyyat məhsulu içərisində uşaq ensiklopediyaları, tədris ədəbiyyatı nümunələri, detektiv ədəbiyyatına aid də kitablar işıq üzü görmüşdür.

Nəşriyyatın kitab məhsulu rəngarəng olsa da, bu məhsulun 14 yaşa qədər olması problem yaranan məsələdir. Çünki əvvəldə də qeyd edildiyi kimi, nəşriyyatlar bütün yaş qruplarını nəzərə almalı və o aspektdən kitablar hazırlamalıdır. Bu gün uşaq ədəbiyyatı sahəsində aktual məsələlərin müzakirəsində ilk növbədə kitabların yuxarı siniflər, gənclər üçün məhdud dairədə nəşr olunması problemi dayanır. Nəşriyyat hər nə qədər keyfiyyətli və çeşidli məhsul yaratsa da yaş məhdudiyyəti onun fəaliyyətinə təsir edən amildir.

Digər bir nəşriyyat uşaqlar üçün çap məhsulunun yaradılmasında əsas rolu olan “Ting” nəşriyyatıdır. “Ting” - 2021-ci ildən etibarən uşaq ədəbiyyatının inkişafında böyük rolu olan yazıçı Çinarə Köçərlinin rəhbərliyi ilə fəaliyyət göstərən uşaq və yeniyetmələr üçün müxtəlif formatda, maraqlı, fərqli janrlarda əsərlər, dərsliklər hazırlayan nəşriyyatdır. Ting, müasir nəşriyyat kimi öz www.ting.az saytını yaratmış, orda da aktiv fəaliyyət göstərməkdədir. Sayta daxil olduğumuz zaman bizi səsli şəkildə “Əylənərək öyrənək! Sağlam Ting, saf meyvədir! Öyrənən Uşaq, Faydalı İnsandır!” şüarı qarşılayır. Sayt çox məlumatlandırıcı və maraqlı formatda hazırlanmışdır. Saytın menyusuna nəşriyyat haqqında məlumat, kitablar, audiolar, məqalələr, xəbərlər, satış, foto və audiolar və s. daxildir. Bununla yanaşı saytda analara tövsiyyələr, uşaqlar üçün filmlər və cizgi filmləri də yer almaqdadır.

Nəşriyyatın üstün cəhətlərindən biri audio kitabların saytda mövcud olmasıdır ki, bu görmə məhdudiyyətli uşaqların mütaliəsi üçün önəmli faktordur. Burada biz Kitabdan hekayələr, Kitabdan şeirlər, Kitabdan tapmacalar, Quran uşaqların səsi ilə başlıqlı audiolar üzərində işlənir və oxucuların təqdimatına verilmək üçün hazırlanır. Hətta “Marya işıltısı” adlı həşəratlar haqqında yazılmış kitabın cizgi filmi də mövcuddur.

Maraqlı cəhətlərdən biri saytda məqalələlərin də yer almasıdır. Bu məqalələr İslam, Tibb, İqtisadiyyat, Psixologiya kimi sahələrə, müxtəlif fənnlərə, təhsilə, etiket qaydalarına, dəbə, sağlamlıq və s. mövzulara həsr edilmişdir.

Satış hissəsində nəşriyyatın məhsulu və qiymətlər yer almaqdadır, o cümlədən oxucuların onlayn sifarişlə kitabları əldə etmək imkanı da var. Nəşriyyat bu gün sosial şəbəkələrdə aktiv şəkildə fəaliyyət

göstərir. Xüsusilə də YouTube kanalında mütəmadi tədbirləri, sərgiləri, nəşr edilən kitablardan parçalar, onlar haqqında məlumat verir.

Faydalı bölmələr başlığı altında uşaqlar üçün musiqi, onlayn oyunlar, online dərslər, əyləncə Viktorina, özün rənglə kimi maraqlı fəaliyyətlər yaradılıb.

Onun yaratdığı kitab məhsulunu bir çox kitab mağazalarında tapmaq mümkündür ki, bu da nəşriyyatın kitab təbliğinə də qayğıyla yanaşmasının bir göstəricisidir. Nəşriyyatın əsas məqsədi müxtəlif yaş kateqoriyalı uşaqlar üçün tərbiyəvi, əxlaqi, mənəvi dəyərlərimizin daşıyıcısı olan, uşaqların qəlbində humanist hisslər formalaşdıran, onları vətənpərvər ruhda böyüməsinə səbəb olacaq kitablar yaratmaqdır. Sağlam ruhda uşaqların, gənclərin böyüməsi üçün nəşriyyat məhz “Sağlam ting, saf meyvədir!” şüarı ilə fəaliyyət göstərir. Həmçinin nəşr edilən kitablarda ətraf aləmə, təbiətə aid kitablar da hazırlanır. Nəşriyyatın üstün cəhətlərindən biri 4 dildə azərbaycan, ingilis, rus, ərəb dillərində kitab nəşr etməsi, tərcümə əsərlərinə də kitab məhsulu içərisində yer verməsidir. Həm də nəşriyyat kitab müəllifləri ilə ünsiyyətdə olaraq, kitabların hazırlanmasına qayğı göstərir, müəllifləri stimulyer verir.

Uşaqları, gəncləri mütaliyəyə cəlb etmək nəşriyyatın əsas prioritet məqsədlərindən biridir. Bu sahədə addımlar atılır, kitab sərgiləri keçirilir, kitablara endirimlər tətbiq edilir, kitabların təqdimatı keçirilir, kitab oxu günləri təşkil edilir, hətta yarışmalar təşkil edilərək uşaqları daha da həvəsləndirirlər.

Nəşriyyat həm də dərslər hazırlanmasına xüsusi diqqət göstərir, məktəblərlə əməkdaşlıq edir. Həmin məktəblərdə bu kitabların təqdimatları keçirilir, oxucu cəlb edilir. Bununla yanaşı, oxu günləri də keçirilir və uşaqlara həmin məktəblərdə kitablar hədiyyə edilir. Nəşriyyatın ən böyük üstün cəhətlərindən biri şəhəratrafi, bölgələrdə olan uşaqları unutmamasıdır. Onlar üçün onlayn tədbirlər keçirilməsi bunun bir göstəricisidir.

Həmçinin nəşriyyat Firudin bəy Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasında uşaqlarla görüşür. Mədəniyyət Nazirliyinin təşkil etdiyi kitab müsabiqələrində iştirak edir. Qeyd etmək lazımdır ki, hər il təşkil edilən “Beynəlxalq Kitab Sərgisi”ndə nəşriyyat öz çap məhsulu ilə iştirak edir, xeyli oxucunun diqqətini cəlb edir. Hətta nəşriyyat Türkiyədə TRT 1 Kanalında “Şuşa fəthi” kitabından, Qarabağ müharibəsindən, zəfərimizdən söz açmışdır. Bu kitab həm də 8-ci sinif dərslərinə salınmış, o cümlədən, Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən “Şuşa medalı”na layiq görülüb. Həmçinin bu kanalda Çinarə Köçərlinin həyat və yaradıcılığı haqqında 1 saatlıq çəkiliş olub, yazıçı əsasən də uşaq kitablarının əhəmiyyətindən, nəşriyyatın fəaliyyətindən geniş söz açmışdır.

Nəşriyyatın fəaliyyəti müxtəlif mətbuat səhifələrində işıqlandırılaraq oxucularının məlumatlandırılır. Həmçinin nəşriyyat müxtəlif xəstəliklərlə mübarizə aparan uşaqlar üçün də kitab yarmarkaları keçirir, xeyriyyə işlərində iştirak edir. Buna misal olaraq, “Autizm ev şəraitində təlim” kitabını göstərmək olar. Kitabın müəllifi Lalə İsmayılova. Yazıçı bu kitabda asan oyunlardan istifadə edərək valideynlərə kömək edəcək tiplər verir və onları məlumatlandırır.

Nəşriyyat məhsulu təkcə bir sahəyə deyil müxtəlif sahələrə həsr edilir. Məsələn, nəşriyyatın ən yeni kitab məhsulundan biri “Əsməül-Hüsna” adlı İslam dininə həsr edilmiş kitabdır. Kitabda 99 hekayə Allahın adları şərəfinə adlandırılmış, hər bir adın mənası, onun haqqında Qurani-Kərimdə olan ayə və tərcüməsi də yer alır. Həmçinin bu kitabda dualar da yer alır. Kitab 2024-cü ildə, 208 səhifə həcmində, A4 formatında, qalın üzlüklə çap edilmişdir. Həmçinin bu kateqoriyadan Çinarə Köçərlinin “1000 Sual-Cavab Qurani - Kərimdən”, “40 hekayə Aytəmiz”, “Qorxmaz bir macərə”, “Ramazan gündəliyim”, “Peyğəmbərlər”, “100 hekayə”, Ramil Soltanovun “İslamda əxlaq” (I və II cild) kitablarını qeyd etmək olar. O cümlədən, tarixi kitablar kateqoriyasından Ufuk Tufanın “Quruluş Osman”, “Ərtöğrül bəy və Qayılar”, tarixi romanları, “Banu Çiçək Pərilər diyarında”, “Bamsı Beyrək Divlər ölkəsində” hekayələri, Çinarə Köçərlinin “44 gün Qarabağda”, “Şuşa fəthi” kitabları dəyərli nümunələrdir. Nəşriyyatın maraqlı layihələrindən biri ərəb dilində kitablar da nəşr etməsidir. Qeyd edək ki, yazıçı Çinarə Köçərli ərəb dili və qrammatikası üzrə təhsil alıb. “Ərəb dili” dərsləri, “Ərəb əlifbası” və buna aid iş dəftəri də hazırlanaraq oxuculara təqdim edilib. Müxtəlif fənnlərə aid kitablar içərisində “Balaca riyaziyyatçı” da maraqlı nümunədir. Həmçinin rus və ingilis dilində tərcümə edilmiş kitablar, bununla yanaşı boyama kitabları da kitab məhsuluna daxildir.

Nəşriyyat bu gün müasir tələblərə uyğunlaşan, uşaq ədəbiyyatı məhsuluna diqqətlə yanaşan, yeniliklərə açıqdır.

Əsası 2013-cü ildə qoyulmuş “TEAS Press” Nəşriyyat evi də bu gün öndə olan aparıcı nəşriyyatlardandır. Nəşriyyatın uşaqlar üçün xüsusi bir nişanı vardır. “3 alma” əmtəə nişanı ilə nəşriyyatın çap etdiyi kitab məhsulu bu gün uşaq ədəbiyyatına rəngarənglik qatır. Nəşriyyat 2013-cü ildən aktiv fəaliyyət göstərməkdədir. Bu Nəşriyyat evinin əsas məqsədi uşaqlara motivasiya vermək, müxtəlif tərtibatlı kitablarla onların diqqətini cəlb edərək mütaliyəyə meyil yaratmaqdır. Nəşriyyat müxtəlif yaşlı uşaqlar üçün kitab nəşr etməklə yanaşı valideynlər və müəllimlər üçün də fərqli mövzularda, janrlarda məlumatlandırıcı məhsul yaradır. Nəşriyyat təkcə yerli yazıçılara müraciət etmir, həm də dünya uşaq ədəbiyyatının dəyərli nümunələrini tərcümə edərək oxuculara təqdim edir. Həmçinin nəşriyyat müxtəlif əməkdaşlıqlar yaradaraq yazıçıları bu işə cəlb edir və yüksək tərtibatlı kitab məhsulunun yaradılması yolunda addımlar atır. Nəşriyyatın əməkdaşlıq etdiyi xarici nəşriyyatlara ABŞ-ın “Penguin Young Readers Group”, “Hyperion Books”, “Amazon Publishing”, Kanadanın “Kids Can Press”, Türkiyənin “Pan Kitab”, “Mavibulut Yayıncılık” və b. misal göstərmək olar.

Əsasən nəşriyyat 3-4 yaşdan 18 yaşadək uşaqlar üçün kitab məhsulu yaradır. Əsərlər adətən bədii, elmi-kütləvi ədəbiyyat və peşəkar, tərbiyəvi kitabları əhatə edir. Nəşriyyat Bakı, Sumqayıt, Gəncə, Abşeron ərazilərində satış nöqtələri təşkil etməklə yanaşı onlayn da çatdırılma fəaliyyəti göstərir.

Kitablar yazılarkən müəlliflərə bir sıra tələblər qoyulur. Məsələn, bədii ədəbiyyat sahəsində daha çox şəkilli kitablara üstünlük verilməlidir, qəhrəmanlar güclü təsir gücü yaratmalı və yumoristik xarakter daşımalıdır. Kitablarda mənfi təsir bağışlayan, zərərli vərdişlər formalaşdıracaq fikirlərdən, davranışlardan, bullinq, zorakılıqla bağlı səhnələrdən tamamilə uzaq olunmalıdır. Adətən 32 səhifə həcmində qısa fəsillərlə, cümlələrlə əsərlərin təqdim edilməsi kiçikyaşlılar üçün məqbul sayılır. Daha yuxarı yaşlı uşaqlar üçün isə bu rəqəm dəyişir. Aşağıdakı sxemdə söz sayı tələbi yaş kateqoriyasına uyğun aydın göstərilir. 1000 - 3-5; 5000-20000 7-10; 20000-60000 8-12; 55000-80000 13-18.

Elmi-kütləvi ədəbiyyat üçün müxtəlif elm sahələrinə aid kitablar, konsepsiya kitabları, məlumat xarakterli kitablar, xüsusilə təhsil sistemi ilə əlaqəli kurikulum fənnlərinə aid kitablar tələb edilir.

Tərbiyəvi xarakterli kitablar isə valideynlər üçün nəzərdə tutulan informativ xarakterli kitabları əhatə edir. Müəllimlər üçün isə peşəkar kitabların hazırlanması tələb edilir. Əsərlər hazırlandıqdan sonra nəşriyyata elektron formada təqdim edilməlidir.

Nəşriyyatın çeşidli çap məhsulu var və bunlar içərisində uşaqlar üçün yaradılan kitab seriyaları xüsusi önəm daşıyır. Bunlara “Elmer”, “Mənim ilk klassik hekayəm”, “Mənim ilk klassik əsərim”, “Balaca adamların BÖYÜK ARZULARI”, “Arxeoloji slanamələ”, “Azyaşlı tədqiqatçılar”, “Dahilər”, “Hər şeylə maraqlanan səyahətçilər” və b. seriyalar daxildir. Xüsusilə “Azərbaycan klassikləri” seriyası böyük önəm daşıyır. Buraya Cəlil Məmmədquluzadənin “Saqqallı uşaq”, Nizami Gəncəvinin “İki rəssam”, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin “Bomba”, “Ac hərflər”, Xanımana Əlibəylinin “Biletsiz sərnəşin”, Əzizə Cəfərzadənin “Anamın nağılları”, Süleyman Sani Axundovun “Qaraca qız”, İsmayıl Şıxlının “Mənim itirməyim”, Abdulla Şaiqin “Gözəl bahar”, “Kiçik qəhrəman”, “Tıq-tıq xanım”, Abbas Səhhətin “Yay səhəri”, Mirzə Ələkbər Sabirin “Məktəb şagirdlərinə töhfə”, Rəşid bəy Əfəndizadənin “Məktəbə dəvət” və s. dəyərli əsərlər daxildir. Hətta Maqsud İbrahimovun “Uşaqlığın son gecəsi” kitabı ingilis dilinə tərcümə edilərək “The Last Night of Childhood” adı ilə seriyaya daxil edilib. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatına aid klassiklərimizin yazdığı əsərlərinin təbliği, xüsusi diqqət və qayğıyla yaradılıb uşaqlara təqdim edilməsi nəşriyyatın böyük nailiyyətlərindəndir.

Nəşriyyatın kitab məhsulu içərisində maraqlı məhsullar var. Məsələn, pop-ap kitabları deyə bilərik. Bu tip kitablar 3D formatlı, açılabilən kitablardır. “Çəkməli pişik”, “Hansel və Qretel” pop-ap kitab nümunələrdir. Bununla yanaşı, qatalanan kitablar, app kitablar, komikslər, şeirlər, yeni oxumağa başlayanlar, orta oxu səviyyəsi üçün kitablar, folklor ədəbiyyatına aid nümunələr, ingilis dili ilə yanaşı rus dilində kitablar da yer almaqdadır.

Nəşriyyatın informativ xarakter daşıyan saytı ilə yanaşı aktiv sosial media hesabları var. Nəşriyyatın saytında müəlliflərin əlifba siyahısı ilə verilən siyahısı, xəbərlər, kitab məhsulu, onların qiyməti və s. qeyd edilir. Nəşriyyat aktiv şəkildə görüşlər, oxu marafonu, müsabiqə keçirir, hər il kitab sərgilərində, uşaq festivallarında iştirak edir, yazıçı, müəllim, psixoloqlarla görüşlər təşkil edir.

Uşaq ədəbiyyatı nəşr edilərkən digər bir nəzərə alınmalı məsələ gözdən əlilliyi olan uşaqlar üçün ədəbiyyatın nəşr edilməsidir. Xüsusilə bu kateqoriyada kitabların hazırlanması, nəşri və kitabxanalara paylanması diqqət mərkəzində olmalıdır.

Qeyd etməliyik ki, 1 yanvar 1965-ci ildə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Sovetinin qərarı ilə M.Qorki adına kütləvi kitabxana fondunun bazası əsasında yaradılan, 12 sentyabr 1967-ci ildən Azərbaycan ədəbiyyatşünası, pedaqoq, maarifpərvər, uşaq folkloru antologiyasının banisi Firidun bəy Köçərlinin adını daşıyan Respublika Dövlət Uşaq Kitabxanasında Brayl əlifbası ilə çapdan buraxılan kitablar yer alır. Dünya uşaq ədəbiyyatı incilərindən olan Şarl Perronun “Büllur başmaq”, Mixail Lermontovun “Aşiq Qərib” hekayələri, Çin nağılları adlanan kitabda “Zəng”, “Yüz min ox”, hekayələri, Aleksandr Puşkinin “Qızıl xoruz”, Azərbaycan ədəbiyyatından Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev “Ovçu Qasım”, Xanımana Əlibəylinin “Mərcanqulu əfsanəsi”, Məhəmməd Füzulinin “Meyvələrin söhbəti”, Mir Cəlalın “Qələm”, “Yuxu və külək”, “Buz maşını”, “İki rəssam” hekayələrinin toplandığı kitab, bundan əlavə, “Xoruz”, “Məlikməmmədlə vəfalı atın nağılı”nın olduğu ümumi “Nağıllar” başlığı altında kitablar da mövcuddur. Bu kitablar Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilən “Bərpanəşr” layihəsi çərçivəsində 2019-cu ildə “RENESSANS – A” Nəşriyyat Evi tərəfindən Brayl əlifbası ilə çapdan buraxılmışdır. Burada 11 adda kitabla yanaşı, 10 adda elektron kitabın təqdimatı da keçirilib.

Firidun bəy Köçərlinin adına Respublika Dövlət Uşaq Kitabxanasında rəflərdə uşaqlar üçün Baryl əlifbası ilə kitablarla yanaşı, 2013, 2014, 2015-ci illərdə nəşr edilmiş böyüklər üçün rus ədəbiyyatı nümunələri də yer almaqdadır.

“Bərpanəşr” layihəsi ilk dəfə olaraq Respublika Gözdən Əlillər Kitabxanası, “Araxçın MMC/Silent Communication” təşkilatının birgə əməkdaşlığı ilə ərsəyə gəlib [4, 44].

Nəticə. Bu gün uşaq ədəbiyyatı hazırlayan nəşriyyatlar müəyyən nüanslara diqqət yetirməlidir. Qeyd etmək lazımdır ki, məzmun və dil baxımından keyfiyyətli bir uşaq kitabının yazılması, nəşr olunması son dərəcə əhəmiyyətli və vacibdir. Son illərdə ölkəmizdə nəşr olunan uşaq kitablarının sayı artmaqdadır. Lakin onların arasında heç bir ədəbi və tərbiyəvi mahiyyət daşımayan kitablara da rast gəlmək mümkündür. Yaxşı bir uşaq kitabı onun maraq və mənəvi tələbatlarına cavab verən, lakin hər şeydən əvvəl uşağın zövqlə oxuduğu bir əsər olmalıdır.

Burada redaktor təhlili yalnız əsərin bədiiyyəti, süjet və kompozisiya bitkinliyi, təsvir rəngarəngliyini ehtiva etmir. Əsərin oxucu üçün faydalılıq əmsalı, bilik tutumu kimi amillər əsas götürülür.

Redaktə zamanı uşaq kitablarının tərkib xüsusiyyətləri nəzərə alınmalıdır. Bu tərkib xüsusiyyətləri aşağıdakılardır:

- Mətnin mövzusu uşaqların maraq dairəsini əhatə etməlidir;
- Kitabda istifadə olunan dil çox vacibdir. Hər şeydən əvvəl, uşağın yaşına və səviyyəsinə uyğun dildən istifadə edilməlidir. Dilin zənginliyi və gözəlliyini əks etdirən ədəbi və dəyişməz uşaq dili olmalıdır;
- Mətnin həcmi uşağın inkişaf səviyyəsini nəzərə alaraq diqqət müddətindən çox olmamalıdır;
- Mövzudakı hadisələr arasındakı məntiq əlaqəsi gözdən qaçmamalıdır. Bu xüsusiyyət uşağın düşüncəsinin formalaşmasında son dərəcə əhəmiyyətlidir;
- Burada əsasən cəmiyyətdə mühüm rol oynayan dəyərlər öz əksini tapmalıdır;
- Uşaq kitablarında milli mədəni dəyərlərlə yanaşı bəşəri dəyərlər də öyrədici xüsusiyyətə malik olmalıdır [2, 33].

Uşaq özünü kitab qəhrəmanlarına bənzədə bilər. Qəhrəmanlar uşağın təxəyyülündə canlandırıqları bir sıra xüsusiyyətlərə malik olduqlarına görə hekayə janrı uşaq üçün daha maraqlı olur və uşağın təxəyyül gücünü inkişaf etdirir. Uşaqların xəyali ünsürlər qədər real həyatda ən çox tanıdığı və bildiyi mövzular uşaq kitablarında əyləncəli üslubda verilməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Abasova L. Uşaq ədəbiyyatı haqqında düşüncələrim // Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi: elmi nəzəri və təcrübi jurnal, 2018. -№1 (19). –s.18-26.
2. Abasova L. Uşaq ədəbiyyatının nəşri problemləri // Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi: elmi-nəzəri və təcrübi jurnal, 2018. -№ 2. –s.27-33.
3. Abasova L. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının nəşri tarixindən. Kitabşünaslıq və redaktor sənəti: elmi-nəzəri və təcrübi-metodik jurnal №1 (14). Bakı: 2022, s. 57-64.

4. Abasova Leyla Qabil qızı, Mirzayeva Ayan Amar qızı. Gözdən əlilliyi olan uşaqlar üçün ədəbiyyatın nəşri vəziyyəti. Kitabşünaslıq və redaktor sənəti: elmi-nəzəri və təcrübi-metodik jurnal №1 (17) . Bakı: 2023, s. 43-52.
5. Abasova L. "Təhsil" nəşriyyatında "Uşaq ədəbiyyatı redaksiyası"nın yaranması və həyata keçirdiyi ilk nəşrlər. Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya elmi-nəzəri, metodik və təcrübi jurnal №2. Mütərcim" Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi, 2021, s. 93-106.
6. Əbdül Kazım Uşaq kitabları haqqında // "Ədəbiyyat" qəz., 1938-ci il, № 55 (200), 1 dekabr.
7. Öməröglü İ.V. Ədəbi-bədii və uşaq kitablarının redaktəsi: Ali məktəblər üçün dərslik. Bakı: Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Nəşriyyatı, 2002, 200 s.
8. Vəliyev İ. Redaktənin əsasları: Nəzəriyyə və təcrübə. Bakı: Günəş, 2009, 404 s.
9. 100 ən yaxşı kitab: Ən məşhur reyting siyahıları. Nüfuzlu ədəbiyyat mükafatlarının qalibləri /Böyükələr və uşaqlar üçün oxu bələdçisi. Bakı: "OL" MMC, 2014, 160 s.
10. "Bərpanəşr" layihəsi çərçivəsində "Brayl" əlifbası ilə nəşr olunan kitabların təqdimatı olub / AzərTac, 28.09.2019. – URL: https://azertag.az/xeber/Berpanesr_layihesi_cherchivesinde_Brayl_elifbasi_ile_nesr_olunan_kitablari_n_teqdimati_olub-1336042 [14.03.2024].

ЛЕЙЛА АБАСОВА

*доктор философии по истории, старший преподаватель
кафедры редакционно-издательского дела Бакинского государственного университета*

АЯН МИРЗАЕВА

*Магистрант кафедры редакционно-издательского дела
Бакинского государственного университета*

ДОСТИЖЕНИЯ В ОБЛАСТИ ДЕТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В НОВЕЙШЕЕ ЭПОХУ

Это исследование выдвигает на первый план важность детской литературы, в нем говорится о деятельности издательств, которые сыграли важную роль в развитии этой литературы. В издательском продукте рассказывается о различных жанрах книг и их основных характеристиках. Эти издательства не только выпускают печатную продукцию, но и осуществляют продвижение книг, активно работая на онлайн-платформах. Кроме того, особое внимание уделяется печатной продукции для детей с нарушениями зрения, а также книгам, напечатанным в этой области. В целом, исследование посвящено инновациям в этой области, подчеркивая важность детской литературы.

Ключевые слова: детская литература, издательство, полиграфия, инновации, разные жанры, книжная ярмарка.

LEYLA ABASOVA

*Doctor of Philosophy in History, Senior Lecturer at the
Department of Editorial and Publishing Affairs, Baku State University*

AYAN MIRZAEVA

*Master's student at the Department of Editorial and Publishing Affairs,
Baku State University*

ACHIEVEMENTS IN THE FIELD OF CHILDREN'S LITERATURE IN MODERN TIMES

This study highlights the importance of children's literature, talks about the activities of publishers who have an important role in the development of this literature. Within the publishing product, it talks about various book genres and their main characteristics. These publishers not only

produce printed products, but also actively operate on online platforms, carrying out the promotion of books. In addition, attention is paid to printing products for visually impaired children and books published in this area are noted. In general, the study highlights the importance of children's literature and talks about innovations in this area.

Keywords: children's literature, publishing house, printed product, novelty, various genres, book exhibition.

Məqalənin redaksiyaya daxil olduğu tarix: 14 mart 2024-cü il.

Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 25 mart 2024-cü il.

Rəyçilər: p.ü.f.d. Knyaz Aslan, t.e.d. İsmayıl Məmmədov.
